

DNA-program fra 1894

DET NORSKE ARBEJDERPARTIS PROGRAM

Grundaarsagen til den sociale elendighed, aandelig underkuelse og politiske afhængighed, er det forhold, at arbejdsmidlerne (grund, jord, bjergværker, gruber, samfærdselsmidler, maskiner og værktøj) er overgaaet til at bli et faatal samfundsmedlemmers enebesiddelse.

Det norske arbejderparti, som har sat sig arbejderklassens befrielse som maal, tilstræber derfor arbejdsmidlernes overgang til samfundets fælles ejendom og produktionen forandret fra kapitalistisk til socialistisk.

Med den saakaldte statssocialisme, der sætter staten i den private arbejdskjøbers sted har arbejderpartiet intet at bestille.

I alle lande med kapitalistisk produktionsmaade har arbejderne samme interesser; med verdenssamkvemmets og verdensmarkedets udvidelse blir arbejdets stilling i hvert land bestandig mere afhængig af arbejdernes stilling i andre lande; arbejderklassens befrielse er derfor ikke en national, men en social opgave, til hvilken arbejdernes interesser i alle kulturlande er knyttet i lige høj grad. I erkjendelse heraf erklærer det norske arbejderparti sig et med de klassebevidste arbejdere i alle øvrige lande.

Arbejderpartiet kjæmper for lige rettigheder og lige pligter for alle uden hensyn til kjøen og for ophævelse af al klasseforskjel; i denne kamp staar det som representant, ikke blot for lønarbejdere, men for alle undertrykte, for alle fordringer, som er egnet til at forbedre folkets stilling i almindelighed og arbejdernes i særdeleshed. Partiet kjæmper derfor i øjeblikket for:

I. Arbejdernes sammenslutning og solidaritet.

II. Almindelig, lige og direkte stemmeret til alle stats- og kommune-institutioner for alle i landet hjemmehørende personer, som har fyldt 21 aar, med valg paa en fridag og hemmelig afstemning.

III. Folkets direkte deltagelse i lovgivningen ved, at der hjemles det forslags- og forkastelsesret.

IV. En virksom arbejderbeskyttelseslovgivning paa følgende grundlag:

- a. Forbud mod anvendelse af børn under 14 aar til arbejde i fabriker og paa værksteder.
- b. Forbud mod natarbejde, undtagen i saadanne industrigræne, som efter sin natur, af tekniske grunde der af hensyn til den offentlige velfærd kræver det.
- c. Fastsættelsen af en maksimalarbejdsdag paa 8 timer.
- d. En uafbrudt hvilepause paa 36 timer om ugen.
- e. Forbud mod anvendelse af giftige eller andre arbejdernes helbred ødeleggende stoffer i produktionen, hvor dette ikke er absolut nødvendigt.
- f. Tilsyn med arbejdspladse, gruber, skibe, fabriker og værksteder ved personer, valgte af arbejderne.
- g. Sundhedskontrol med arbejderboliger, tyendes og sjøfolks soverum m. v.

V. Afskaffelse af alle love og vedtægter, som indskrænker den frie meningsytring, forenings- og forsamlingsfrihed.

VI. Sjøfolk, landarbejdere og tjenestetyende ligestilles med industriarbejderne; alle love og bestemmelser saasom sjøfarts-, husmands- og tyendeloven, der stiller arbejderne i disse

brancher i et særforhold, ophæves.

VII. Alle bidrag af offentlige midler til kirkelige og religiøse formaal ophører. De kirkelige samfund blir at betragte som private foreninger.

VIII. Skolen er konfessionsløs. Undervisningen i de offentlige folkeskoler er tvungen. Undervisningen i alle offentlige læreanstalter er gratis. Det offentlige paatager sig opdragelsen af forældreløse og saadanne børn, hvis forældre ikke vil eller kan opdrage dem i overensstemmelse med tidens krav.

IX. Oprettelsen af internationale voldgiftsdomstole. Militarismens afskaffelse og indførelse af almindelig folkevæbning.

X. Gratis retspleje og retshjælp.

XI. Gratis lægehjælp og lægemidler.

XII. Human forsørgelse for alle gamle, svage og arbejdsinvalidider.

XIII. Afskaffelse af alle indirekte skatter. Gradvis stigende indtægts-, kapital- og arve-skatt til bestridelse af alle offentlige udgifter.

XIV. Anbuds- og licitations-systemets anvendelse ved offentlige arbejders udførelse ophæves.

8. landsmøte i Bergen 15. til 19. juni 1894.

Dagsordenen omfattet foruten de kurante saker vedtagelsen av statuter for partiet og "Socialdemokraten", taktiken ved de kommende stortingsvalg, alderdoms- og ulykkesforsikring, 8-timersdagen, jordspørsmålet, forholdstalsvalg, statens pligter overfor sine arbeidere, offentlig arbeides ordning, strafanstaltnes arbeide, sjømænds kaar, indvandringen, en lang række faglige lønningsordninger, selvstændige fagforbund, kvindernes organisation, generalstreik og kontraktørspørsmålet. Ordstyrere : R. Lillestøl og C. Jeppesen. Sekretær : Mens Klyve og J. Bye.

Beslutninger.

Arbeiderbørser.

"Landsmøtet henstiller til partistyret at ta spørsmålet om oprettelse av arbeiderbørser under fornyet overveielse og forelægge for partiforeningerne, hvorvidt de ønsker oprettelse av saadanne eller ikke."

Offentlige arbejders utførelse.

"Møtet kræver :

1. At stat og kommune for de branchers vedkommende, hvor man har regelmæssig arbeide at utføre, oppretter egne verksteder for disse arbejders forfærdigelse ;

2. at statens og kommunernes arbeider utføres under ledelse av vedkommende autoriteter uten mellemmænd og planlægges saaledest at arbeiderne er i virksomhet aaret rundt ;
3. at akkordsystemet avskaffes og timebetaling indføres, og at denne i intet tilfælde maa være under 40 øre pr. time og altid paa høide med den høiest gjældende løn i private virksomheter av lignende art ;
4. at længste arbeidstid sættes til 8 timer pr. dag;
5. at alle statens og kommunens arbeidere sikres samme opsigelsesfrist som i fabriktilsynsloven eller haandverksloven bestemt ;
6. at stat og kommune anerkjender det som pligt at drage human omsorg for alle de arbeidere og deres familier, som ved sygdom, ulykkestilfælde eller alderdomssvakhet er gjort arbeidsudygtige."

Strafanstaltene arbeide.

"Landsmøtet fordrer, at det ved lov forbydes arbeids- og strafanstalter at utføre andre anbudsarbeider end statens og kommunernes, samt fordrer man, at disse anstaltene andre arbeidsprodukter ikke sælges til lavere priser end de paa vedkommende sted almindelige."

Underordnede sjøfolks kaar.

"Som svar paa hvad der bør foretas til forbedring av underordnede sjøfolks og maskinfolks kaar, uttaler landsmøtet:

1. At de underordnede sjøfolk og maskinfolk organiserer sig i likhet med og sammen med arbeiderne iland;
2. at de underordnede skibsmanskapers antal fastsættes saaledes, at arbeidet for hver mand under normale forhold ikke overstiger 8 timer i døgnet, saavel i land som tilsjø. Besætningens størrelse maa staa i forhold til skibets størrelse, idet der tas hensyn til om det er damp- eller seilskib og om skibet gaar i inden- eller utenriks fart.
Dampskibe i indenriks fart (navnlig kystfart) kræver dobbelt saa stor besætning av underordnede skibsfolk, som nu for tiden brukes, om man skal kunne si at der er tat tilbørlig hensyn til et menneskes arbeidsevne og til værn av menneskeliv og gods;
3. at sjøfarende ved lov sikres mot umenneskelig behandling fra overordnedes side;
4. at forhyring kun sker ved autoriserte forhyringskontorer, oprettet og administrerte for offentlige midler og under statens kontrol;
5. at der øves streng kontrol med alle fra norske havne utgaaende skibe, saa at intet skib tillates at utgaa av havn uten erklæring for sjødygtighet;
6. at intet skib gaar i fart førend stedets sundhetskommisjon har undersøkt de hygieniske forhold (mandskapets soverum og proviant).

Indvandringen.

Resolutionen fra 1893 gjentoges.

Taktikken.

Til at avgi indstilling i dette spørsmal var en komite paa 20 mand nedsat. Efter dennes forslag vedtoges følgende

Manifest:

Arbeidere ! Det norske arbeiderparti, samlet i Bergen til sit aarlige landsmøte, finder at burde gjøre en henvendelse til alle norske arbeidere i og utenfor vort parti angaaende arbeidernes stilling ved det forestaaende stortingsvalg:

Ogsaa vi fordrer en national politik til værn om vort lands værdighet og dets stolthet. Forskjellen mellem os og venstre i dette er blot den, at vi likefrem vil forfølge sakernes løsning, mens venstre ønsker at fortsætte en ufrugtbar national agitation blot for agitationens skyld. Vi vil motsætte os, at denne sak mere end nogen anden sak faar unødigt opta pladsen for arbeidernes interesser.

Venstres stemmeretsiver har aldrig været stor. Det har været nødt og tvungen av arbeiderne at venstre har gjort hvert et skridt i denne sak. Da venstre tok op den nationale politik med styrke og i omfang som skeet, skedde det oprindeligt mest av frygt for stemmeretten, for at ikke denne skulde faa trænge sig frem. Og jo mere venstres mænd er blit optat av denne nationalpolitik, jo mere er ogsaa deres stemmeretsiver kjølnet.

Vort partis bestræbelser har derfor i de senere aar mere og mere maattet samle sig om at holde stemmeretssaken fremme. Venstres landsmøte i februar 1893 satte som bekjendt stemmeretten paa programmet. Dette var ment som det første skridt nu til valgene at la stemmeretten gaa helt ut av programmet, og den kommunale stemmeret, det eneste venstre for nærværende med nogen sandsynlighed skulde kunne skaffe os, opnaadde paa venstres forrige landsmøte kun et faatal stemmer. - Nu er dette vistnok anderledes. Stemmeretssaken indtar atter en hædersplads paa venstres program, og den kommunale stemmeret er tat klart og utvetydig med. Men at alt dette skedd, skyldes helt og holdent Arbeiderpartiets agitation.

Vort parti har i disse aar været stemmeretssakens eneste virksomme paalidelige vagthold. Vort parti har til stemmeretssakens fremme søkt samarbeide med venstre ved forestaaende valg. Vi har derved selvfølgelig ogsaa maattet kræve vort parti repræsenteret i stortinget. Arbeidernes krav savner nu enhver repræsentation paa stortinget og de forsømmes derfor som ingen andre saker. Vi har ogsaa villet ha vort vagthold om stemmeretssaken inde paa selve stortinget, at det ikke igjen skulde gaa som paa det nu siddende storting, at der ingen stemmeret blir, uagtet venstre har flertal til at gjennomføre den, ialfald kommunalt. Og mens vi har været villig til at støtte venstre i alle valgkredse, hvor vi overhovedet tæller meningsfæller, har vi alene fordret egne repræsentanter der, hvor det efter vort antal med rimelighet kunde fordres.

Men venstre har avslaat vort tilbud om valgsamarbeide. Venstre vil holde den selvstændige arbeiderbevægelse ute fra stortinget. Venstre vil heller sætte stemmeretten og det hele valg og derved ogsaa vort nationale selvstændighetsarbeide i fare end indrømme arbeiderne en virkelig repræsentation paa stortinget.

For venstre har det været om at gjøre at ydmyge den selvstændige arbeiderbevægelse. Men et saadant venstre, om det ogsaa skulde faa flertal ved valgene, tjener arbeiderne til intet. Et saadant venstre bringer ikke arbeiderne nogen stemmeret, selv om den staar paa programmet. Et partis demokratiske iver kan i vore dage nøiagtig maales efter partiets respekt for arbeiderne og deres organisationer.

Arbeiderne landet rundt er saaledes henvist til ved dette valg at føre en fuldt ut selvstændig politik. Den ydmygelse, som venstre har tiltænkt arbeiderbevægelsen, maa vendes mot venstre selv. Venstre maa lære at respektere arbeiderne. Arbeiderne kan ikke længere være i tvil om, at de ogsaa i stemmeretssaken er henvist til at stole alene paa sig selv.

Arbeiderne i andre lande har allerede vist, at mot en kraftig og samlet optræden fra deres side vil stemmeretskravet ikke i længden kunne negtes, hvilket parti der saa end har flertal i nationalforsamlingen.

Med høire vil jo ethvert politisk samarbeide for arbeiderne paa forhaand være utelukket. Høires arbeiderfiendtlighet maa være klar for enhver oplyst arbeider. Høire repræsenterer i sin politik den overklasse, der alene kan eksistere i kraft av det ubetalte arbeide, i kraft av kropsarbeidets retsfornegtelse. Derfor er høires politik i selve sin kjærne arbeiderfiendtlig og maa vedbli at være det.

Og nu, da ogsaa venstre aabenbart negter arbeiderne skyldig agtelse og hensyn, er en politisk selvstændig optræden fra arbeidernes side blit en nødvendighet. Samdrægtighet og kraft mellem arbeiderne, det er det, og det alene, som nu fordres.

En saadan selvstændig politik vil være den eneste paalidelige vei til at skaffe den respekt, der snart vil bringe saavel stemmeretten som en nødvendig repræsentation i stat og kommune. - Vi opfordrer derfor arbeiderne til ved de forestaaende stortingsvalg i alle kredse at optræde fuldt selvstændig og uten tilslutning til noget av de andre politiske partier.

I de kredse, hvor arbeiderne hertil kjender sig tilstrækkelig sterke, bør de opstille egne kandidater. I de kredse, hvor de endnu kjender sig mindre sterke, bør de undlate at avgi nogen stemme.

Resolution i taktikspørsmålet.

"Idet møtet i taktikspørsmålet henviser til det utstedte oprop til alle norske arbeidere - overdrages den nærmere ledelse av vort partis deltagelse i det forestaaende stortingsvalg det nyvalgte partistyre under samraad med de lokale repræsentantskaper."

Forskjellige lønningsspørsmaal.

Landsmøtet uttaler sig for avskaffelse av alt styk- og akkordarbeide samt daglønnen, for indførelse av timebetaling med samtidig fastsættelse av en mindsteløn, saavel for kvinder som mænd, - og indførelse av 8 timers dag.

Paakrævet overarbeide maa betales med mindst 50 pct. tillæg.

Som det eneste middel til at naa dette maal anser møtet en solidarisk arbeiderorganisation, saaledes at arbeiderne fagvis slutter sig sammen i foreninger, som igjen organiserer sig i landsforbund. Disse forbund sætter sig i forbindelse med hverandre, saaledes at der utveksles regelmæssige beretninger mellem foreningerne inden forbundet av det samme fag, og at der i lønningsspørsmaal som i andre spørsmaal handles solidarisk efter fælles overenskomst.

I virksomheter som skræddernes, typografernes, bokbindernes etc., hvor kvinder anvendes til det samme slags arbeide som mænd, maa organisationen kræve den samme betaling for den samme mængde arbeide for kvinderne som for mændene."

Forholdstalsvalg.

"Landsmøtet besvarer spørsmålet, om partiet kan vedkjende sig forholdstalsvalg under hvilkesomhelst stemmeretsbetingelser, med nei."

Generalstreik.

"Til paalæggene om , at arbeide for stemmerettens almindeliggjørelse føier landsmøtet:

Partiet bør av al kraft forberede en arbeidsnedleggelse inden alle saadanne arbeidsgrener hvor man kan tænke sig, at en almindelig streik vil bli hensigtssvarende.

Partiet gaar straks igang med at samle et særlig fond: for dette øiemed. Dette fonds midler kan kun efter beslutning av et landsmøte og saafremt almindelig stemmeret gjennomføres uten streik anvendes til andre formaal."

Protest mot stortinget.

"Det norske arbeiderpartis 8. landsmøte nedlægger en protest mot stortingets henlæggelse av Arbeiderpartiets 17. maiadresse og ser i henlæggelsen en haan mot den retsløse underklasse."

Faglige landsforbund.

"Landsmøtet uttaler, at partiet efter evne bør støtte dannelsen av faglige landsforbund, da disse i ikke ringe grad vil bidrage til ophjælp av arbeidernes økonomiske stilling og derved

ogsaa deres selvstændighet. Partiet støtter dog ikke fagforbund, der er tilsluttet et andet politisk parti.

For at vinde større tilslutning til fagforeningerne anbefaler landsmøtet utsendelse av agitatorer og foredragsholdere samt oprettelse av verkstedsklubber, fagforbund og utgivelse av fagblade, skrifter og brochurer.

Særlig bør arbeides for at organisere kvinderne og især - hvor dette kan ske - i fællesskap med de mandlige arbeidere samt bibringe dem en større forstaaelse av sin sociale samfundsstilling.

Foreningsret - boycott.

"Møtet uttaler - efter nærmere at ha gjort sig bekjendt med saken - sin tilslutning til de bergenske typografer og arbeiderforeninger i tvistemalet med boktrykker Eide.

Møtet ser i hr. Eides forhold et forsøk paa at sprænge arbeidernes organisation.

Møtet har særlig bemerket, at hr. Eide er utgiver av Bergens eneste liberale avis. Møtet mener derfor, at det hadde været det liberale partis pligt i Bergen ikke at spare nogen anstrengelse for at forhindre et forhold som hr. Eides overfor hans arbeidere og deres forening.

Et blad, utgit av en saadan arbeidsgiver, fortjener ikke arbeidernes tillid, og et parti, der vedblir at benytte et saadant blad som sit hovedorgan, fortjener ikke navn av et virkelig demokratisk parti."

Alderdoms-, ulykkes- og sykeforsikring.

"Møtet uttaler, at den eneste tilfredsstillende ordning ogsaa av alderdomsforsørgelsen vil være en almindelig samfundsmæssig invaliditetsforsørgelse, hvorefter enhver, der ved alderdom eller paa anden maate helt eller delvis har mistet sin arbeidskraft, har krav paa en for alle like understøttelse.

De hertil nødvendige midler bør tilveieskaffes dels ved en direkte og progressiv beskatning, dels ved at underlægge det offentlige produktive virksomheter av mere indbringende karakter. Som saadanne vil møtet paapeke - foruten brændevinsaffæren - og tobaksforretningen, saameget mere som disse virksomheter væsentlig henter sine indkomster hos arbeiderklassen, idet jo denne utgjør befolkningens store flertal.

Med hensyn til statssocialismen overhodet henholder møtet sig til den av 4. skandinaviske arbeiderkongres (Malmø) vedtagne uttalelse."

Jordspørsmålet.

"Møtet opfordrer partistyret til i videre utstrækning end hittil skedd at opta vor partiorganisation mellem den jorddyrkende befolkning.

Møtet erkjender, at ogsaa den store masse av vore bønder befinner sig under et ødelæggende økonomisk tryk. Herimot gives der ingen anden redning end landbrukets overgang til en fuldt tidsmæssig driftsmaate. Men dette kan - særlig i et land som vort - alene ske ved en samfundsmæssig forsorg, ledelse og kapitalydelse.

Møtet opfordrer derfor bønderne at tilslutte sig vort parti, hvilket formentlig bedst vil kunne ske ved paa det norske arbeiderpartis program at oprette stedlige foreninger, helst sammen med husmændene og landarbeiderne.

Møtet maa paa det bestemteste protestere mot det gjennom en aarrekke iverksatte bortsalg av jordeiendom tilhørende det offentlige. Møtet ser i disse bortsalg en reaktionær foranstaltning.

Forøvrig henviser møtet - grundet den fremskredne tid - sakens videre forhandling til næstkommende landsmøte."